

Коло

21.10.2015.

Ольга Коваленко

<http://kolo.poltava.ua/dozvilya/novu-vistavu-pro-getmana-mazepu-vpershe-predstavili-na-stseni-poltavskogo-teatru-28753.html>

Перша прем'єра 80-го театрального сезону гоголівців

Як у співтворчості київського драматурга, херсонського режисера та колективу полтавського театру вперше побачила світло рампи «Остання любов Гетьмана»

14 жовтня, у День українського козацтва та Покрови Пресвятої Богородиці, відбулася прем'єра нової вистави «Остання любов Гетьмана» у Полтавському академічному обласному українському музично-драматичному театрі імені М. В. Гоголя. Постановка стала однією з найочікуваніших прем'єр, адже тематикою п'єси є видатна постать гетьмана Івана Мазепи, його вчинки, його пріоритети, його сумніви, його кохання тощо. Колектив працював над «народженням» історичної драми видатного драматурга сучасності Анатолія Крима трохи більше місяця і представив на суд глядачів свій погляд на Мазепу. До речі, ця п'єса ще не була поставлена в жодному театрі, вперше побачила світло рампи саме у Полтаві.

Наважилися гоголівці презентувати виставу про одну з найсуперечливіших постатей в історії під пильним творчим оком знаного в Україні та за її межами режисера Сергія Павлюка (режисер Херсонського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені М. Куліша). Сергій Павлюк разом із режисером із пластики Юрієм Буссом, художником-постановником Іриною Кліменченко та акторами полтавського театру створили особливий театральний світ. У ньому «ожила» історія про Мазепу, людей, які його оточували, звичай, що трималися за часів його гетьманства, його любов до жінок і остання, найсильніша, – любов до України.

Історія Мазепи – символи і підтексти вистави

– Про Мазепу залишилося дуже мало історичних документів, адже архів його було втрачено, – розповів драматург, автор п'єси «Остання любов Гетьмана» Анатолій Крим. – Мене цікавили внутрішня боротьба, душевна драма Мазепи, а щодо історичної правди – ми не прагнули створити документальну історію, адже у драматурга залишається право на художнє переосмислення. Тому там, де не вистачає доведених історією й архівами фактів, обов'язково з'являються версії, іноді фантастичні. Мені Мазепа цікавий як непересічна складна людина, як постать, яка не вкладається у вимір свого часу, багатогранна особистість, яка випереджала цей час.

Подорож у часі, повернення то до одного епізоду життя Мазепи, то до іншого здійснюється у виставі за допомогою своєрідних провідників – міфічних істот – персонажів трьох родичів. Їх поява додає дійству містичного забарвлення, супроводжує зміни картин «живим» етнічним співом.

Про час говорить сам Мазепа у виконанні народного артиста України Василя Голуба. «Час – це безсмертя», яке здобув собі Гетьман, адже про нього говорять, сперечаються, ним захоплюються чи осуджують. Із перших хвилин вистави Мазепа-Голуб ногами у кориті, де змішалися земля, зерно, вода... Він на полі бою, де зернини – козаки, які полягли у боротьбі за вільну Україну. У них він і просить пробачення. Із молитвою Схимника (заслужений артист України Олег Шеремет) він зникає у сценічному просторі, залишивши для глядача загадку: чи прийняв його Господь, чи прирік на вічні страждання. А вже до всіх митарств самого Мазепа наступної миті повертає сценічне дійство. Рух кола, як символ невпинності життя, що підсилюється колесами у художньому оформленні, переходить у колеса на шиях героїв як символ ярма, яке терпів на той час народ.

Широка образна палітра логічної побудови вистави

Далі – любов... Адже як говорить Мазепа: любив двох жінок – одна звалася Мотрею, друга – Україною, одну осипав коштовностями, іншу прикрашав храмами. Смуток трагічних сцен змінюють сцени з Мотрею. Маленька Мотря (Софія Галатченко) сповнена дитячої безтурботності на початку вистави, налаштований на гарний настрій і Гетьман. Та вже з розвитком сюжетної лінії змінюється сама Мотря, і ми бачимо зовсім іншого Мазепу. Меланхолійний він із Мотрею (Олександра Галатченко), невблаганний із Орликом (Сергій Озерянко), безкомпромісний із Кочубеєм (Сергій Козир), жартівливий із слугою Карпом (Тимофій Зінченко), виважений із Любою Кочубей (заслужена артистка України Маргарита Томм), рішучий із полячкою Ганною (Наталія Сизова).

Драматичне напруження у виставі знімають два комічні образи. Це Карпо (Тимофій Зінченко), який своєю французькою викликає сміх у глядачів, та граф Анненков (заслужений артист України Володимир Морус). Останній настільки звикся з українськими традиціями, що не уявляє життя без смачної наливочки. На противагу – виважені чітко вибудовані сцени у Петра (Олександр Любченко). Тут і хитрий Меньшиков (Богдан Чернявський), який через образу на Мазепу починає вигадувати «каверзи». Чого вартий лише танець Меньшикова-Чернявського, де проявляється вся міць, вся буря його почуттів. Цей танець, як і всі інші, – сцена сватання, бал у Кочубеїв – не окремі вставні номери, а емоційне підсилення дійства, вдалі штрихи логічної побудови загальної картини постановки.

– Я створював свою логіку «Останньої любові Гетьмана», не втрачаючи логіки автора, ставив виставу про людей, із людьми, у реальному часі, – поділився міркуваннями режисер-постановник Сергій Павлюк. – У виставі про Мазепу мені цікаво було не засліплюватися поняттям стерильного воїна на коні, а розібратися у душі, зрозуміти мотивації, спробувати виправдати його. Ми знати правду не можемо, ми не жили у той час, але в моїх роботах такого ґатунку героя шкода, адже розуміємо, що він така сама людина, як кожен із нас.

У виставі гоголівців Мазепа, дійсно, – людина, яка бореться зі своєю хіттю... і програє... Він покохав хрещеницю, але навіть отримавши дозвіл святих отців, відправляє Мотрю до батьків, не отримавши від них благословення на шлюб. І саме сцена, коли Мазепа відправляє додому Мотрону, є однією з найемоційніших у виставі. Разом із акторами плачуть глядачі у залі, небо розривається гучним громом.

А от вся любов і ненависть поєдналися і втілилися в образі Любові Кочубуй (Маргарита Томм). Владна жінка, яка як за спиною чоловіка, так і за спиною

Мазепи веде свою гру. Не отримавши взаємності від Мазепи, вирішує йому помститися за почуття до дочки, вигадує історію з доносом. Актриса створила образ на грані любові та ненависті, на грані реальності та божевілля, показала, якою може бути обманута жінка.

Від покаяння до катарсису

Як режисер-філософ Павлюк закладає глибокий зміст, використовуючи в оформленні триптих – змія-спокусника, Адама та Єви. Символічною є гра з яблуком: Мазепа вперше дає яблуко Мотрі на балу, з яблуком приходить до Мазепи Люба, Мотрона зриває яблуко і подає Мазепі, прийшовши до нього вночі після втечі з дому. Таким чином режисер візуалізує тему первородного гріха, тему спокуси, якій піддаються герої.

Монолог Мазепи-Голуба, який, зраджений Петром (Олександр Любченко), вирішує йти на боці Карлуса (Геннадій Продайко) звучить сильно, патріотично, з надрином у голосі, з щемом у душі. Це передмова до страшної сцени бою під Батурином, яку у виставі показано засобом тіньового театру під живий спів родиць (пісня «Ой горе тій чайці...»). На авансцені – Мазепа, збирає гріхи-клубки, молиться за покаяння власної душі, ділиться своїми гріхами, приєднується до всіх інших – і вже тільки кожному з нас глядачів домислювати – чи це вічні муки, чи царство янголів, в якому душа Мазепи відчула катарсис...

– Сутність моєї вистави про Мазепу підкреслена ще у музичному супроводі. Основною темою є мелодія «Дерево мертвих». Тому наша вистава – це спогади про людей, які померли. Не тільки Мазепа у нас герой, а й Петро, і Карл... Ми дивимося на них, вирішуємо кожен для себе, простити їх чи ні, але не маємо права судити, адже у кожної нації свої герої. Вони робили свої помилки, приймали свої рішення, у кожного були свій клубок долі та своє покаяння. Їх і досі чи то проклинають, чи то хвалять, але судитиме їх на небесах Бог, – каже Павлюк. – Наша вистава про людей, тому що й в залі на них дивитимуться такі самі люди, які зрозуміють, можливо, на емоційному рівні, що й самі щось зробили не так, – резюмував режисер.